

Сонячно чи хмарно, завжди гарно!

Урок 136

1. Розкажіть одне одному про те, яка погода вам найбільше до душі. Що ви відчуваєте, коли комусь із групи не подобається те, що викликає захоплення у вас? Чи вмієте ви з повагою ставитися до вподобань інших?
2. Прочитай уривки віршів із циклу "Про дівчинку Маринку" Наталі Забіли. Дай відповіді на запитання після них.

Сонячно

— Чи добра погода? —
спитала Маринка.
— На синьому небі
нема ні хмаринки.
Всміхається сонце.
Усе зацвіло.
І ллється у вікна
весняне тепло.

А люди веселі
спішать працювати:
копати городи,
поля засівати,
щоб сил набирались
зернинки малі
у сонцем зігрітій
вологій землі.

Яскраві кульбабки
на луках розквітли,
підводять голівки
до сонця і світла.
На луки зелені
біжить дівчора.
— Хороша погода!
Весела пора!

- Як гарна погода впливає на настрій людей? Які слова описують це у вірші? Що ти любиш робити теплої днини?

У словах "всміхається", "ллється" та подібних пиши **-ться**, а вимовляй м'яко й подовжено [ц': а].

Дощ іде

Сьогодні за хмари
сховалося сонце.
Краплинки дощу
стукотять у віконце,
і стежить за ними
Маринка сумна:
— Погана погода! —
зітхає вона.

Та квіти і трави,
ковтаючи воду,
шепочуть зраділо:
— Чудова погода!
Ми хочемо пити,
щоб краще рости,
свіжіш зеленіти,
буйніше цвісти!

- Чому Маринка вважає дощ поганою погодою? Чи змінила б вона свою думку, якби почула слова рослин?

3. Які слова роблять "живими" рослини, дощ, сонце у цих віршах? Випиши їх. Вони називають предмети, ознаки чи дії?

Пригадай!

Дієслово — це частина мови, яка називає дію та відповідає на запитання: що робити? що робить? що робитиме? що зробили? та подібні.

що робить?

Сонце всміхається.

4. Оберіть строфу з одного з віршів, намалюйте піктограми-підказки і спробуйте розказати її з пам'яті.

Знайомся: авторка

Наталя Забіла народилася 5 березня 1903 року в місті Петербурзі в українській родині. Ще дитиною переїхала до України, на Харківщину. Працювала вчителькою і писала твори для дітей. Померла 6 лютого 1985 року. Яких іще письменників-учителів ти знаєш?

1. Прочитай початок пригоди, що почалася одного звичайного дощового дня.

Маленький гість

За оповіданням Оксани Луцківської "Паперовий кораблик"

Бувають дні такі дощові, що калюжі розливаються одна за одною, і ціле місто стає морем. Шумує, піниться, грає. І це море таке справжнє і надзвичайне, що мені не віриться, що ми живемо в місті без моря. Комусь не подобається дощ. А для мене дощ — саме те! Калюжі — вода. Вода — море. Нехай дощить...

А я тим часом сідаю за стіл і складаю паперові кораблики. Частіше я пускаю кораблики в струмки, що стікають з пагорба. Щоб пливли наввипередки. Або, буває, сідаю в один і пливу собі сам.

Замружую очі й уявляю, як попереду мчать блакитні дельфіни. Як вони вистрибують із води. А довкола них галакають мартини.

Сьогодні я вийду в море не сам. А з **бедриком**, моїм другом.

Бедрик із ботанічного саду. Там ми з ним познайомилися. У квітнику неподалік від арки. Він сидів на

квітці, яку просила понюхати мама. Спершу понюхав тато, а потім я. Тут бедрик — раз — і сів мені на носа. Кумедний такий. Дрібний і проворний. Дуже яскравий. На крилах сім цяток. Сім великих чорних горошин. Точно сім! Я порахував.

А сьогодні бедрик прилетів до мене вранці. Може, він просто пролітав повз. Але я не вірю. Адже він підлетів аж до мого балкона, я підставив руку, а він сів на палець.

— Бедрику, це ти? — щоб не помилитися, я перерахував цятки. Було сім. — Таки ти! Заходь у гості! — я випростав долоню і мало не засміявся від лоскоту, коли бедрик по ній поліз.

У небі стало збиратись на дощ. Сині й сірі хмари поволі підпливали ближче до балкона, на якому стояли ми з бедриком.

— Знаєш, — мізкував я, — ти або лети зараз, або можеш надовго застрягнути тут.

Бедрик пурхнув. Але не полетів далеко. Він сів спершу на балконне бильце, тоді — на розквітлий **кал'чик** на підвіконні, а потім — на мій стіл.

— Отже, лишаєшся таки, — зрадів я.

Дощ затарабанив і упав зливою на наш балкон, двір, район, аж туди, до ботанічного саду. Бедрик принішк.

— Чи ти злякався? — я підставив долоню. Але цього разу він на неї не пурхнув. Натомість бедрик виліз на квітку кал'чика і став дивитися у вікно.

— А-а, я ж тобі казав... — мені здалося, що бедрикові було час летіти. — Хочеш додому?

2. Що тебе здивувало в цьому тексті?
3. Знайди речення, яке складається лише з дієслів. Завдяки чому стає зрозуміло, про що йдеться? Пригадай, як правильно вимовляти слова, що закінчуються на "ться".
4. Випиши з тексту всі дієслова, які стосуються води. Чи є серед них слова з префіксами? Познач їх.
5. Чи можеш здогадатися, хто оповідач — хлопчик чи дівчинка? Що вказує на це?
6. Вибери з тексту речення, прочитай його кілька разів і продиктуй своєму партнерові/партнерці по завданню. Перевірте, чи все записано правильно.
7. Випиши з уривка будь-яке довге слово й поділи його для переносу.
8. Пограйте у гру "Репетиція танцю". Під час вистав важливо, щоб актори не затуляли одне одного. Коли грає музика, усі довільно танцюють. Коли музика зупиняється, усі мають завмерти у виразній позі. Той, хто рухається, затуляє інших гравців або заважає їм тримати рівновагу, вибуває з гри.

1. Поміркуйте, яким може бути продовження оповідання про хлопчика й бедрика.
2. Прочитай кульмінацію та розв'язку твору.

Подорож

За оповіданням Оксани Луцевської "Паперовий кораблик"

Ось лише зараз дощ трохи стихає. Вода дзюрчить. Калюжа до калюжі. І ось воно знову — море.

— Не журися, — кажу до бедрика й дуже швидко починаю майструвати для нас паперового човна. Раз-два. — Го-о-то-во!

Бедрик усе розуміє. Він пурхає на мій палець. Я саджу його в паперовий кораблик, сідаю сам... Мить — нас підхоплює хвиля. Ми у морі. Тяжкі краплі дощу ще подекуди падають. Моє волосся швидко намокає.

Бедрик і я пливемо спершу через наш двір. Біля під'їзду з нещодавно пофарбованими лавками. Повз квіткові клумби. І вже тоді через спортивний майданчик і гойдалки ми впливаємо на велику вулицю з каштанами. Море несе повз крамниці й кафе. Бедрик уважно дивиться вперед: де ботанічний сад?

— Ще трохи, — кажу йому. — Не хвилюйся.

Ми пропливаємо біля розквітлх кущів жасмину. Попід розлогими лапами ялин. Я прикладаю до чола руку. Он-он. Уже зовсім близько до арки. Секунда — і ми біля квітника.

— Ну от... — зітхаю й підхоплюю бедрика на палець. — Удома? — він злітає на квітку і ховається в її чашечці. — Бувай, — я примружую око й заглядаю в чашечку, щоб іще раз побачити бедрика.

Дощ досі накрапає. Дедалі рідше й рідше. Море, здається, міліє. Скоро вийде сонце — і моря як не було.

Мілкими калюжами я встигаю повернутися додому. Мені трохи сумно за бедриком. Але я знаю, що він знову прилетить до мене. Сяде на балконне бильце, тоді на квітку калачика на підвіконні, а потім на мій стіл.

А як ні, то я попливу до нього сам. Морем.

3. У який момент оповіді ти відчув/відчула інтерес, у який — сум, у який — захоплення чи радість?
4. Обери фрази, якими можна підбадьорити того, хто засмутився. Знайди, кому сказати їх протягом дня.

— Не журися! Зараз тобі сумно, але згодом усе буде добре.

— Що ти рюмсаєш? Нюні розвісив/розвісила.

— Не хвилюйся. Я можу тобі допомогти?

— Хочеш я побуду поруч?

5. Чи доводилося тобі прощатися з тими, за ким сумувати-меш? Розкажи про це.
6. Намалюйте ілюстрації до твору та влаштуйте виставку. Чи всі діти зобразили один і той самий епізод? Розташуйте ваші малюнки у послідовності подій твору.

Знайомся: авторка

Оксана Луцевська — авторка численних книжок для дітей різного віку, дослідниця дитячої літератури. А ще вона очолює клуб із читання цікавих книжок англійською мовою і проводить скайп-зустрічі зі своїми читачами.

Народилася 17 лютого 1982 року в місті Тальному Черкаської області. Нині живе в м. Шарлот, Північна Кароліна (США).

Чи хотілося б тобі поспілкуватися з авторкою? Які запитання ти поставив/поставила б їй?

1. Подивіться прогноз погоди.

svitdovkola.org/um3/media18

Обговоріть особливості такого повідомлення і прочитайте вірш.

Мамина робота

Вовина мама працює в буфеті,
Вові з роботи приносить котлети.
Вітьчина мама працює в таксі —
в них на таксі всюди їздять усі.
Васина мама торти випікає —
Вася щодня ті торти наминає...

Ні, я не заздрю, бо мама в торбинці
теж мені носить цікаві гостинці...
Мама працює в "Прогнозі погоди".
Мама приносить з роботи пригоди.
В неї у сумці — вітри і морози,
хмари, тумани, сніги або грози.
Щойно ми всі уночі засинаєм —
все те із сумки у дім виринає.

Наш коридор застилають тумани,
грози гримлять, мов сердиті вулкани.
Серед вітальні вгніздилася хмара —
сіра, кудлата, неначе примара.
То якось був навіть смерч прокотився —
кіт на підлозі мов дзиґа крутився.

То в нас дощі лупотять по паркету,
то ожеледиця під туалетом,
я вже мовчу про обидва балкони:
там — **атмосферні фронти** і **циклони**...
Та непогоди у нас не буває:
мама сама нам, як сонечко, сяє!

Сашко Дерманський

2. Чи вдалося тобі уявити всі ці погодні катаклізми у квартирі? Які емоції викликав їх опис у вірші: стало лячно чи весело?
3. Випиши з вірша всі "погодні" слова та словосполучення в зошит, намалюй біля них відповідні піктограми.

тумани

сонечко

грози

дощі

4. Як автор пише про мамину вдачу?
5. Опиши за допомогою "погодних" слів чийсь гарний чи поганий настрій.
6. Знайди в тексті спільнокореневі слова до слів: "вологий", "вітряний", "цікавить", "сніговик", "сердиться", "гніздо". Що допомогло тобі їх відшукати? Запиши слова парами та познач корені. Визнач частини мови. Зроби висновок, чи можуть спільнокореневі слова бути різними частинами мови.
7. Спробуйте себе в ролі телеведучих. Вигадайте й напишіть прогноз погоди для весняного дня. Потренуйтеся проголошувати його. Коли один з пари виступає, інший має уважно слухати, а потім дати поради. Покажіть свою роботу іншій парі.

●●●●● Хованки зі словами ●●●●●

Знайди "погодні" слова, які заховалися в реченнях. Склади з ними свої речення і запиши їх у зошит.

- ☀ Продовжи **мо** **роз**мову завтра.
- ☀ Патисон — це такий овоч, схожий на дзиґу.
- ☀ Ярина притулила кошеня до щоки.
- ☀ Мама дала Славі термометр.

Наші чотирилапі друзі

Урок 141

1. Розкажіть одне одному про своїх домашніх улюбленців. Які вони мають звички? Чи реагують на зміни погоди?
2. Прочитай уривок з повісті та здогадайся, хто веде оповідь.

На сторожі

За повістю Джемері Стронґа
“Розшукується ракета на чотирьох лапах”

Пиріжки!

Моєї вини тут немає. Я просто стрибала собі у фургончику, оце й усе. А що ж тут такого? Якщо вже на те пішло, від мене було багато користі. Тревор Двоногий (тобто той хлопець, який мав би нібито опікуватися мною) кудись повівся. Він завжди отак зникає, а потім бере й губиться. Його було б варто тримати на повідку. А коли Тревор губиться, він починає шукати мене: “Стрілко? Стрілко!”. І що мені робити? Я Ж ТО ЗНАЮ, ДЕ Я Є, ЦЕ ВІН ЗАГУБИВСЯ!

Отож бо Тревор, як завжди, зник, залишивши мене напризволяще. Я собі дріботіла, принохуючись, а там стояв отой фургончик з відчиненими дверцятами, то я й зазирнула в нього, і знаєте що? Там було повно пиріжків і булочок із сосисками. Цілий фургончик з пиріжками й булочками. Моїми улюбленими!

І я тоді подумала: “Гмм, і хто ж то залишив отак усі ці пиріжки? Та ж будь-кому їх легко поцупити”.

Річ у тому, що я завжди уявляла себе типу супер-розумною собакою-сторожем, тільки ніколи не мала нагоди це продемонструвати.

Я була б **екстраординарною** сторожовою собакою, яка володіла б, мабуть,

екстраординарною силою і мала б екстраординарне ім'я. Я б називала себе Собакою Сторожкий **Струдель**.

СТОРОЖКИЙ — це слово звучить супер-круто, а СТРУДЕЛЬ — бо я люблю їсти струдлі. Ну і СОБАКА — бо я собака.

Але з того Тревора користі, як з козла молока. Він ніколи не дає мені нічого сторожити.

Отож я стояла там, найсупер-дуперовіша у світі сторожова собака, а прямо переді мною, мало не торкаючись мого носа й мало-мало-мало не залазячи мені до рота, лежали всі ці пиріжки і булочки. Я майже чула, як вони мені гукали: “Гей, це ж ми, цілісінька купа гарних пиріжків, що їх можна поцупити!”.

Дурні пиріжки! Тож я подумала: “Гаразд, я стану Собакою Сторожкий Струдель, залізу в цей фургончик і їх оберігатиму”.

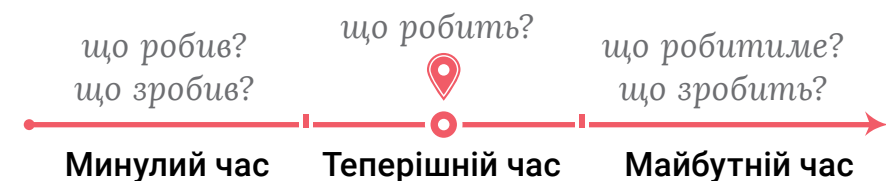
Переклад з англійської Віктора Морозова

3. Як гадаєш, чим закінчилася пригода у фургоні?
4. Чи цікаво було зазирнути в собачі думки? Що тебе насмішило? Прочитай ці уривки вголос. Яка має бути інтонація?
5. Які розмовні (сленгові) слова вживає песик замість “найкращий”, “багато”, “дуже поважно”? А ти їх вживаєш?
6. Поспостерігайте, як змінюється дієслово в реченнях. Чим ці речення відрізняються одне від одного?

- ☀ Стрілка оберігала пиріжки.
- ☀ Стрілка оберігає пиріжки.
- ☀ Стрілка оберігатиме пиріжки.

Дієслова **змінюються за часами**.

7. Запиши свої речення про Стрілку в трьох часах.

1. Напишіть коротку розповідь від імені собаки про якусь подію. Прочитайте її іншій групі.
2. Прочитай назву твору та уривків. Кого так лагідно називає авторка?

Усміхаки

За книжкою Лариси Денисенко

Собака — велике щастя, справжній друг, але й велика відповідальність. Ти для нього — людина, яка може фактично все. Ти — наче велетень чи фея з казки.

Підбираки

Майже всі собаки — підбираки. Складно уявити, що саме може зацікавити твого підбирайлика: бо це геть усе. Тобі б і на думку не спало таке підібрати!

Дохла пташка, кістка, різні корки та шкаралупки, риб'ячі голови і луска, насіння, камінці, пісок, лушпиння, пакет із недоїдками, льодяники та гумки, котяча їжа, яку часто залишають коти-кам-безхатченкам, хліб і каша, що хтось їх кинув для птахів, і ще, і ще, і ще... Різні смердючі, гидотні, бридкі та небезпечні штуки. Цуцик усе це може проковтнути нараз. Тому дуже важливо за ним уважно наглядати і привчати до команди "фу!". Голос для "фу" має бути конкретний, загрозливий і суворий.

Придбай підбираці намордника. Вони є різні: шкіряні, конопляні, брезентові. До намордника собаку варто привчати в будь-якому разі, тому краще розпочати раніше. Правда, для деяких порід собак знайти намордник — справжнісінький квест, бо таких фактично немає. Наприклад, це стосується бульдожків, мопсиків і пекінесів.

Непідбігаки

Коли цуцику засмакує прогулянка й вулиця, ігри та інші заняття надворі, він може перестати звертати на тебе увагу, а податися щось досліджувати, шукати, намагатися підібрати, почати відстрибувати від тебе й відмовлятися підходити.

Песик може перетворитися на малого непідбігаку. Часто це просто бісить, ти кричиш: "Люк, Люк!" — і воно тебе чує, позирає на тебе, але не підходить. Тому важливо привчати малюка до команди "до мене". Ти можеш плескати по своїй нозі чи в долоні, свистіти у свисток або, якщо вмієш, губами чи пальцями. А ще краще — придумай для свого собаки спеціальний звук, що значитиме "до мене", нехай це буде, наприклад: "Йооооо-хууууу!". Щоразу, коли песик підбігає, хвали його і давай смаколик. І не думай, що цуцик робитиме все, що тобі заманеться. Його довіра й послух — це результат твоєї щоденної роботи.

3. Як гадаєш, цей текст художній чи науково-популярний?
4. Випиши будь-які три корисні поради господарям песиків, які ти знайшов/знайшла в цих уривках.
5. Знайди в тексті синоніми до слів: "з'їсти", "сердить", "піти", "купи", "вигадай", "сподобається", "захочеться". Запиши дієслова-синоніми парами. Усно заміни слова в реченнях тексту своїми синонімами. Який варіант більше до вподоби?
6. Розрізніть факти та судження про собак. Чи хтось із вас погоджується з якимось із цих суджень? Висловіть одне одному ваші власні судження про песиків.

- ☀ Усі песики такі милі!
- ☀ Собаку варто привчати до намордника.
- ☀ Собаки можуть бути небезпечними.
- ☀ Від цих псів тільки клопоти та бруд.

1. Організуйте дискусію на тему “Хто кращі домашні улюбленці: котики чи песики?”.

- Об'єднайтеся у дві групи: котолюбів та песиколюбів.
- За 10 хвилин кожна група має записати 5–10 приємних речей, які дарує їм спілкування з улюбленою тваринкою, а також 3 неприємні речі, які дратують в улюбленцеві опонентів.
- Потім нехай кожна команда влаштує презентацію (можна додати малюнки) і прокоментує 3 твердження від іншої команди. Під час дискусії зберігайте повагу одне до одного та спокій.

2. Прочитай вірші, головними персонажами яких стали наші чотирилапі друзі.

Собаче листування

Пес до пса
написав:
“У тебе, псе,
добре все?
Бо в мене в будці
миші шкребуться”.

Відписав
пес до пса:
“У мене, псе,
чудово все.
Тобі ж, небоже,
кіт допоможе”.

Іван Андрусяк

Котяча справа

Як почувеш за вікном
нявкіт серед ночі —
не лякайся, друже мій,
не розплющуй очі.
Хай вони собі кричать
чи “ганьба”, чи “слава”,
не втручайся ти до них —
то котяча справа!

Іван Андрусяк

Чорний кіт **рихтува́вся**
перебігти мені дорогу.
Але я перебігла перша.
Чорний кіт зажурився:
тепер його, мабуть,
спіткає невдача.

Марина Павленко

Котище

По дашку повзе котище.
Вище! Вище! Вище! Вище!
Йде гроза усіх пташок.
Скоро зробить він стрибок!

Ще й стирчить трубою хвіст —
зараз всіх він вас поїсть!
Щойно скочив він на дах,
як узяв котяру страх.

Все згори таке мале,
аж стає від того зле.
“Ой, зніміть мене, мур-мяу,
я ж маленьке кошеня-у!!!”

Мар'яна Савка

3. У якому вірші нам стає шкода кота? У якому йдеться про звичку котів нявчати по ночах? У якому вірші немає рими? У якому вірші є звертання? У якому найбільше варіантів, як можна назвати кота? У якому йдеться про народну прикмету, яку саме? У якому вірші ми чуємо нявкіт?

4. Згадай якусь милу звичку котика чи песика або цікаву ситуацію з ними та напиши про це вірш.

Наш театр

На сцену запрошуються котики та песики!
Зробіть картонні ляльки та інсценуйте вірші,
що на попередніх сторінках, або власні.

..... Майстерня лялькаря

Картонні ляльки

Підготуй: дві картонні трубки від рулонів туалетного паперу, кольорові фломастери або чорний маркер, ножиці.

Котик

- Зігни картонну трубку, як показано на фото.

Песик

- З двох боків зроби по два надрізи приблизно на глибину 2-3 см завдовжки на відстані близько 0,5 см. Трохи заокругли кінці — це будуть вушка.
- Загни голову песика з обох боків, як на фото.

- За допомогою маркера або фломастерів намайлюй мордочки, плямки та лапки тваринок. Песика можна домалювати кісточку в лапі та зробити невеликий хвостик (так, як вушка).
- Усе! Можна надівати ляльки на пальці й "виводити" на сцену.

- Потренуйтеся вести кото-собачі розмови, розігравши дражнилки Ігоря Січовика. Яким голосом треба викрикувати дражнилку? Чому деякі люди й тварини люблять дражнитися? А ти любиш так робити? А щоб тебе дражнили?

Усі собаки, знаємо,
повсюди ходять зграями.
Ми ж по одинці ходимо,
собак за носа водимо!

Гей ви, киці і коти,
всі ви сестри і брати.
Хоч сміливі дуже, та
боїтесь свого хвоста!

Погода вдома

Уроки 146, 147

1. Розкажіть, коли у вас удома панує "сонячна погода", а коли насувається гроза. Що має робити кожен член родини, аби вдома була "гарна погода"?
2. Прочитай початок казки про звичку, яка може зіпсувати стосунки з іншими людьми.

Погана звичка

За українською народною казкою "Язиката Хвеська"

Нема гірше од того чоловіка, що не вміє язика за зубами вдержати. А найбільше лихо з жінками. Тільки що почує, зараз уже й задзвонила по всьому селу: "Ой кумасю рід-несенька, що я чула! Та тільки гля-діть, нікому не кажіть, бо це таке, що нікому й знати не можна, я це вам тільки...". І почала! А кума по-чула та другій кумі, а та — третій, а третя — п'ятій, десятій, і ото вже всі про те знають, чого не треба нікому знати.

От були собі чоловік і жінка — Петро і Хвеська. І гарна б жінка була Хвеська, усім гарна, та тільки на язик швидка. Що не скаже їй чоловік, усе своїм довгим язиком розплеще. Просто хоч нічо-го їй не кажи! Уже її чоловік і прохав, і вмовляв, і сердився — ні-чого не допомагає!

От раз поїхав Петро орати та й виорав гроші, скарб. І дума він: "Як довідається **еконóm**, то відніме. А довідається неминун-че, бо від Хвеськи не сховаєшся, вона по всьому селу рознесе. Що його робити?"

Думав, думав бідолаха та й надумав: "Треба, — каже, — оду-чити її од такої поганої звички. Та й гроші щоб не пропали".

Ото взяв він ті гроші, привіз їх додому, заховав, а жінці нічого не каже.

3. Як реагував Петро на ваду характеру своєї дружини? Чому її балакучість була поганою звичкою? Чи траплялися тобі ситуації, коли було важко втримати язик за зубами? Яки-ми трьома образними висловами у цьому уривку замінене слово "розповідь"?
4. Знайди в тексті та випиши три дієслова, перед якими стоїть слово "не". Зроби висновок, як писати "не" з дієсловами.

"Не" з дієсловами пишеться окремо.

Не забудь! Не тиши ці слова разом!

5. Зробіть плакат із 5 правилами, які допоможуть вам підтримувати "гарну погоду" в класі. Кож-не речення починайте зі слова "не". Можете об-рати дієслова з підказки або придумати власні.

Підказка: спати, слухати, заважати, говорити, дружити, працювати, перебивати, кричати, сваритися, сміятися.

6. Потренуйтеся показувати настрої різних персонажів.

- Запишіть на окремих аркушках різні прикметники (на-приклад: схвильований, втомлений, жадібний тощо). А на інших — іменники, назви істот (наприклад: Петро, Хвеська, собачка Стрілка).

- Складіть аркушки в два капелюхи. Витягайте пару з прикметника та іменника і протягом 30 се-кунд показуйте, як поводить себе цей персонаж.

- Наприкінці обговоріть, який образ був найправдоподіб-нішим, найкумеднішим, найскладнішим для втілення.

1. Поміркуйте, що міг би зробити Петро, аби економ не дізнався про скарб.
2. Прочитай продовження казки.

Оце диво!

За українською народною казкою “Язиката Хвеська”

Другого дня Петро купив на базарі бубликів та зайця застреленого, а вертаючись, повернувшись до річки та витяг з **вєрші** рибу, а зайця поклав у вершу.

Тоді рибу порозкидав у лісі попід кущами, а бублики почіпляв на груші. Тоді вертається додому, пообідали з жінкою, от він і каже їй:

— Жінко, а ходімо в ліс, пошукаємо, чи не приткнулась там риба, то позбираємо!

А Хвеська каже:

— Що це ти, чоловіче, здурів? Хіба ж таки буває у лісі риба?

— Авжеж, буває, — каже Петро, — ось ходім лиш!

Хвеська не вірить, а все ж пішла. Коли так: то під тим, то під тим кущем лежить риба.

— Оце диво! — говорить вона. — І родилася, і хрестилася, а такого дива не бачила.

— Ну, добре, — каже Петро, — ходім лишень до річки, чи не піймався часом заєць у вершу!

— Тю на тебе, чоловіче! Чи ти не здурів? — каже Хвеська.

— Ти й риби в лісі не бачила, а є ж! Ходім лиш! — каже він.

Пішли... Виходять на узлісся, аж стоїть груша, і на ній бубликів рясно. Хвеська кричить:

— Чоловіче, чоловіче! Чи бачиш? Бублики на груші!

— Так то, мабуть, бубликова хмара йшла та й зачепила ліс, оце й zostалися бублики.

— Нум же, чоловіче, струшувати!

Струсили, ідуть до річки. Витяг чоловік вершу, аж у ній заєць.

— Ох ти ж моя ненько! — аж скрикнула Хвеська. — Заєць у верші! І родилась, і хрестилась, такого не бачила.

— Це ще нічого, — каже Петро. — От що диво — я сьогодні й гроші знайшов.

— Йо?!

— Їй-бо знайшов!

— Отепер же, чоловіче, будемо ми багаті!

— Будемо, — каже чоловік, — та не дуже, бо як економ довідається, то зараз одніме.

— От! — каже жінка. — А як же він довідається? Щоб мені те та се — я нікому не скажу!

— Гляди ж, жінко, не кажи, а то буде нам лихо.

3. Які риси характеру допомогли чоловікові придумати такий вихід із ситуації?

4. Потренуйтеся читати розмову подружжя у ролях з відповідними інтонаціями. Запросіть іншу пару послухати.

5. Випиши з уривка по два дієслова теперішнього, минулого і майбутнього часу. Виділи закінчення. Поспостерігай, у якому часі можна визначити рід.

6. Знайди в тексті та випиши парами спільнокореневі слова до слів: “рибалити”, “лісник”, “чоловічий”. У якому слові відбувається зміна приголосного в корені?

7. Обери, як краще реагувати, коли хтось говорить щось неправдоподібне. Додай власні ідеї.

— Тю на тебе, чоловіче!

— Це не схоже на правду.

— Ти, мабуть, вигадуєш.

— Щось я не йму тобі віри.

— Ти що, здурів?

8. Придумайте і запишіть ще кілька небувальщин, які міг би підлаштувати Петро.

1. Як гадаєте, чи втримається Хвеська від розпатякування новини про скарб? Чому ви так вважаєте?
2. Прочитай кульмінацію та розв'язку казки.

Коли це було?

За українською народною казкою "Язиката Хвеська"

Ото Хвеська не каже нічого про ті гроші день чи два, а далі не втерпіла — як-таки про своє щастя не розказати? І побігла до куми Меланки. Прибігла, "добридень" сказала, сіла. Сидить, от-от хочеться сказати, та боїться. А далі:

— Та не знаю, як і казати, бо це діло таке, що нікому, нікому не велів чоловік казати!

Та й давай пошепки про ті гроші.

Тільки Хвеська з хати, а Меланка до куми Пріськи:

— Ох, кумочко, чи ви чули?..

А тут свято трапилось, кума Пріська пішла до куми Марини, в неї вже є кума Явдоха — вже й бесіда готова. Погуляли та й про Петрові гроші поговорили.

Ото день чи два поминуло — кличуть Петра в контору, до економа. Той на його:

— Кажи, такий-сякий, знайшов гроші?

— Ні, — каже Петро, — не знаходив.

— Як не знаходив? Адже твоя жінка каже!

— Моя жінка несповна розуму, то вона чого й на світі нема наплете!

— А так чи не так! — каже економ. — Покличать сюди жінку!

Приводять Хвеську, економ питається:

— Знайшов твій чоловік гроші?

— Знайшов, — каже, — паночку, знайшов!

— Та що, — каже Петро, — вона чого не наплете! А ви краще спитайте її, пане, коли се було.

— А коли се було? — питається економ.

— Еге! Що! Тепер уже не одбрешешся! Саме тоді й було, як ми рибу в лісі збирали, і бубликова хмара йшла, і в лісі бубликів ми натрусили, і у вершу заєць піймався.

Подумав пан: "І справді дурна". Узяв та й відпустив.

От ідуть вони вдвох, Хвеська і Петро, він собі сміється з-під вуса, а вона й носа похнюпила, розчовпала, що вклепалася. Прийшли додому, вона в плач:

— Так ти, — каже, — мене підвів!

— Хвесько, жінко моя люба, — каже Петро, — не я тебе підвів, ти сама себе підвела! От не ляпай ніколи по-дурному язиком, то й нічого не буде. А тепер не сердься, та давай помиримось.

Ото й помирились, живуть та потрошку ті гроші тратять. А Хвеська бачить, що лихо багато балакати, та й знишкла.

3. Як Петро зміг обернути ваду Хвеськи на користь?
4. Що означають вислови: "розчовпала, що вклепалася", "та й знишкла", "не ляпай язиком"?

.....Ось як можна ще сказати!.....

До слова "говорити" в українській мові є понад 100 синонімів! Щоразу обирай влучне слово!

Мовити, казати, балакати, розмовляти, гомоніти, лепетати, плести, ляпати, розпатякувати, теревенити, оповідати, тараторити, торочити, шепотіти, горланити.

5. Які з цих синонімів траплялися тобі в казці? Склади і запиши речення з трьома з них.
6. Поміркуй, чи є в тебе якась риса, яка інколи може обертатися не на користь іншим членам родини чи твоїм друзям.

Весняна толока

Урок 151

1. Чи знаєте ви, що таке “толока”? Чи брали колись у ній участь?
2. Pozнайомся з персонажами оповідання, дія якого відбувається на березі моря.

Дідусь і пес

За оповіданням Катерини Єгорушкіної “Арчі”

На березі моря у простій хатині жив собі дідусь. Його одяг трохи вицвів на сонці, а очі були світло-бірюзовими, як море у спеку. Ранками дідусь майстрував моделі вітрильників, а по обіді виносив їх на сувенірний базарчик біля пляжу.

Діти його часто обступали й розпитували:

- Що за герб на цьому кораблі?
- А цей піратський вітрильник справді плаває?

Між дідусевих вітрильників були різні: з білосніжними, блакитними та червоними вітрилами; з однією та кількома щоглами. На декотрих вітрилах й триси були геть новенькі, на інших — пошарпані: так, начебто вони не раз зазнали бурі й шторму.

— Між туристів завжди знайдеться шанувальник пригод... — казав дідусь, поплескуючи по спині свого пса Арчі.

— Гав! — схвально відповідав пес і біг у справах.

Арчі був напроцуд діловим псом. Колись дідусь навчив його збирати пластикові пляшки, і тепер Арчі мав повно роботи: то смітник переповнився і вітер порозносив пляшки довкола, то туристи приїхали невиховані... Арчі навіть навчився виловлювати пляшки з моря! Щоправда, він трохи боявся медуз...

Місцеві вже звикли бачити пса, який кудись заклопотано поспішав зі сміттям у зубах. Туристи часом пригощали Арчі піріжками з м'ясом, а діти допомагали шукати пластикові кришечки в піску.

Пес страшенно любив гратися з малюками!

Особливо заприятелював із дівчинкою Надійкою, яка приїхала до бабусі на все літо. Разом вони складали з кришечок височезні піраміди, а потім умить руйнували їх.

Упродовж дня Арчі зносив свої скарби на дідусеве подвір'я, і надвечір там збиралася чимала гірка.

— Оце так улов! — казав дідусь, уможуваючись на свій ослінчик.

— Гав-ав! — радісно скаржав у відповідь Арчі.

Вочевидь, він пишався своєю роботою...

Дідусь відкручував кольорові кришечки і складав у пакет, потім витискав із пляшок повітря і трамбував їх у мішок.

Рано-вранці дідусь віз увесь той пластиковий улов до пункту сортування сміття. Там уже ніхто не дивувався, що майже все мало сліди собачих зубів.

Арчі був місцевим героєм!

3. Чи вдалося тобі уявити дідуся та його поробки? Що допомогло в цьому?
4. Яким ти уявляєш Арчі? Чи є в тексті його опис? Розкажи, який вигляд, на твою думку, він має.
5. Як гадаєш, чому Арчі був місцевим героєм?
6. Випиши перше речення. Підкресли граматичну основу. Випиши підмет і присудок, зазнач поряд з кожним словом частину мови, відмінок і рід іменника, час дієслова.

Зверни увагу: іменник у ролі підмета завжди стоїть у називному відмінку!

Н. в.

Пес збирав сміття.

1. Поділіться одне з одним інформацією, яку ви знаєте про збирання вторинної сировини та сортування сміття.
2. Прочитай фінал оповідання.

Добра справа

За оповіданням Катерини Єгорушкіної "Арчі"

Та одного дня трапилася халепа. Арчі поспішав у справах і не помітив, як наступив на гостре скло. Кров зацебеніла струмочком, і пес голосно заскавчав від сильного болю... Кілька днів він пролежав коло буди з перев'язаною лапою. Дідусь лікував і підбадьорював Арчі, а Надійка намагалася розважати своїми розповідями. Та пес сумував, поглядаючи у бік моря.

Одного разу, коли Арчі уже впевненіше ступав на поранену лапу, дідусь змовницьки підморгнув йому:

— Ходімо, щось тобі покажу.

Пес підвів вуха і, наче про щось здогадуючись, слухняно пошкутильгав у бік узбережжя.

— Арчі! Привіт! — вибігла назустріч Надійка. — А глянь-но, що ми виглади! — і вона кивнула на плакат. — Це діти намалювали!

На плакаті було зображено Арчі з пластиковою пляшкою в зубах.

Під малюнком яскріли великі літери: "Допоможи Арчі сортувати сміття!". Поруч із плакатом стояли місткі контейнери, на яких було приклеєно скотчем паперову обгортку з-під шо-

коладу, шматочок скла, відполірованого морем, пластикову пляшку та шкірочку від кавуна.

— Тепер тобі допомагатимуть усі! — усміхнулася Надійка, приязно скубнувши Арчі за вуха. Діти дружно закивали головами.

— Гав! — пес притулився мокрим носом до Надійчиної руки. Він був щасливим.

— Бачиш, друже, — мовив дідусь, — ти надихнув людей дбати про світ, подарований нам Творцем.

3. Як гадаєш, чому Арчі так любив свою роботу? Що він відчував, коли не зміг виконувати її? Чому люди надихнулися прикладом пса? Чи важливо сортувати сміття? Чому?
4. Знайдіть і випишіть три дієслова, які називають рухи. Складіть із ними спонукальні речення. Прочитайте їх одне одно-му та виконайте дії, до яких вони закликають.
5. Знайди в тексті антоніми до дієслів: "опустив", "веселився", "заплакала". Запиши слова-антоніми парами.
6. З'ясуй рід іменників: "скло", "біль", "пляшка", "вуха", "плакат". Форму якого слова треба змінити, щоб визначити рід? Додай до кожного іменника прикметник і запиши. Виділи закінчення прикметників, визнач рід. Зроби висновок, чи однаковий рід у іменника та у прикметника, який його описує. Чи може бути інакше?

Запам'ятай! Іменники **"біль"**, **"нежить"**, **"пил"**, **"собака"**, **"степ"**, **"шампунь"** чоловічого роду.

Сильний біль, набридливий нежить, сірий пил,
добрий собака, широкий степ, новий шампунь.

7. Чи сортуєте ви сміття в класі та вдома? Якщо ні — поміркуй, що потрібно для цього зробити.
8. Облаштуйте у класній кімнаті куточок сортування сміття. Підготуйте мотиваційно-інструкційний плакат і контейнери. Дізнайтеся, де приймають сміття на переробку, та домовтеся, як передаватимете туди наповнені контейнери.

1. Які складності з сортуванням сміття можуть виникнути у вашому класі? Поміркуйте про те, як їх уникнути.
2. Прочитай розділ із "Книжки про сміття" та дізнайся, як іще можна подбати про довкілля.

Нуль відходів

За "Книжкою про сміття" Галини Ткачук

Zero waste, тобто нуль відходів, — це міжнародний антисмітєвий рух, який закликає боротися зі сміттям найдієвішим способом — просто припинити його створювати.

Беа Джонсон — одна з найвідоміших у світі активісток цього стилю життя — у своїй книжці та у блозі говорить про такі 5R в основі Zero waste:

1. **Refuse** (відмовлятися). Відмовся від того, чого насправді не потребуєш.

2. **Reduce** (зменшувати). Розумно скороти споживання того, що тобі потрібно.

3. **Reuse** (використовувати повторно). Використовуй багаторазові речі, уникаючи одноразових.

4. **Recycle** (переробляти). Здавай на переробку те, що стало непридатним для використання.

5. **Rot** (розкладатися). Компостуй.

Нестворення сміття передбачає відповідний стиль життя. Адже, звісно, щоб не викидати щодня безліч пакетиків, одноразових стаканчиків та обгорт, треба змінити свої щоденні звички.

Перше, що можна зробити, — не купувати поліетиленових пакетів. Більшість товарів, які ми купуємо в магазинах, загорнуті у пластик. Тому ті, хто не хоче створювати сміття, роблять усе можливе, щоб таких паківань уникати:

- а) беруть із собою екоторбу, звичайну сумку чи рюкзак;
- б) овочі та фрукти кладуть у менші торбинки, щоб не використовувати маленьких пакетиків, які дуже скоро доведеться викинути;
- в) купують товари на вагу (у багатьох супермаркетах, крамничках і, звісно ж, на базарах можна купити цукор, борошно, крупи, печиво, різні горішки на вагу у власний мішечок чи контейнер);
- г) перш ніж придбати що-небудь, обмірковують, чи й справді їм необхідна ця річ. Особливо, якщо це предмет із пластику або іншого матеріалу, який довго розкладається.

3. Запиши три нові ідеї про дбайливе ставлення до довкілля, які в тебе виникли після читання цього уривка.
4. Поміркуй, що треба зробити, аби втілити твої ідеї в життя. Склади та запиши пам'ятку про це. Можеш скористатися ідеями Медіаші.

- Я не користуюся одноразовим посудом.
- Я пакую бутерброди не в пластикові пакети, а в багаторазовий ланчбокс.
- Я завжди маю із собою пляшечку з водою.
- Коли я збираюся на пікнік, я кладу в торбинку ложку, тарілку й кухлик.
- Я ніколи не кладу на тарілку більше їжі, ніж можу з'їсти.

Моя книжка

Сьогодні ти писатимеш фінальний розділ своєї книжки. Про що він буде?
 Про те, як персонаж переживає дощову днину?
 Чи про те, як він/вона бореться зі сміттям?
 А може, про стосунки у його/її родині?
 Обирай будь-яку ідею та берися до роботи.

Письменницький майстер-клас

За книжкою Тані Стус "Письмонавтика.
 Курс літературної творчості для дітей"

- Пам'ятай: багатослівність вадить. Показуй читачам картинку не описами, а деталями, вчинками героїв, діалогами.
- Щоби передавати дію, уникай дієслів-процесів на кшталт: "подумав", "сказав", "вийшов". Напишеш "гепнули двері" — і в уяві виростає ціла картинка про емоції людини. А напишеш "вона зайшла" — і, крім "зайшла", зрозуміло тільки те, що це була жінка.

- Щоб створити "гачки", за які чіплятиметься уява читача, візьми за основу "колесо життя". Чи все є у твоїй оповіді?
- Поміркуй, чи можна у твоєму тексті замінити деякі описи на фрази з деталями про запах, колір, дотик. Поспостерігай, як від цього змінюється оповідка.

Читання книжок

- Влаштуйте читання ваших книжок у своєму або в інших класах.
- Обери зі своєї книжки розділ, який тобі найбільше подобається або який, на твою думку, зацікавить аудиторію. Чи той самий розділ ти обереш для однокласників та учнів 1 класу? Чому?
- Потренуйся вдома читати цей розділ. Де варто зробити паузу для інтриги? Де читати особливим голосом? Додай здивовані, грізні або знущальні інтонації, якщо цього потребує сюжет.
- Перш ніж почати читання, розкажи трохи слухачам про свого персонажа, покажи ілюстрації з книжки.
- Прочитавши розділ, можеш спитати, чи є у слухачів коментарі та запитання.
- Якщо тобі сподобалося писати книжку, продовжуй на канікулах! А в 4 класі здивуєш друзів новим томом пригод свого персонажа — нинішнього або нового.

Бажаю тобі творчих успіхів!